

JEDAN FENOMEN SAVREMENOG TERORIZMA – UKLJUČENOST ŽENA U TERORISTIČKE AKCIJE

doc. dr Nikolina Grbić Pavlović

*Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske
e-mail: nikolinagrbić@blic.net*

Apstrakt: Savremeno doba terorizma nosi mnoštvo fenomena. Jedan od njih, a koji je ujedno i predmet interesovanja autorke ovog rada, jeste uključivanje žena u terorističke akcije. Kako se nasilni ekstremizam i teroristička radikalizacija još uvijek često smatraju muškim problemom, pitanje terorističke radikalizacije žena karakterišu predrasude i zablude. Naime, žene se generalno ne smatraju potencijalnim teroristima. Međutim, savremena istraživanja i noviji događaji ukazuju na činjenicu da žene ne treba smatrati manje opasnim, niti sklonijim miru, dijalogu, nenasilju i saradnji u odnosu na muškarce. Zapravo, upravo taj imidž „mirne žene“ zloupotrijebile su razne terorističke organizacije. U radu će se govoriti o terorističkim akcijama najpoznatijih žena terorista u svijetu, najčešćim oblicima ispoljavanja terorističkih akcija žena terorista, kao i o savremenom izazovu zemalja Zapadnog Balkana, između ostalog i Bosne i Hercegovine, a koji se odnosi na značajan broj povratka stranih terorističkih boraca (Foreign Terrorist Fighters - FTF) iz tzv. Islamske države Iraka i Levanta (ISIL), a među kojima je i značajan broj žena i djece.

Ključne riječi: terorizam, žene.

UVODNA RAZMATRANJA

Vrijeme u kojem živimo, doba je širenja i eskalacije terorizma koji svojom eskalacijom od početka devedesetih godina XX vijeka predstavlja ozbiljnu prijetnju institucijama i vrijednostima koje bi trebalo da predstavljaju osnovu društvenog poretka XXI vijeka. U vrijeme kada se opasnosti od terorizma uvećavaju i kada teroristi mogu koristiti najsavremenija oružja

i perfidne metode, borba protiv njega je, zaista, veliki izazov za koji je neophodan hitan odgovor i rješenje.

Savremeni terorizam, kao višedimenzionalni politički fenomen, može se odrediti kao složeni oblik organizovanog, individualnog i rjeđe institucionalizovanog političkog nasilja, obilježen zastrašujućim brutalno – fizičkim i psihološkim metodama političke borbe kojima se, obično u vrijeme stabilnosti jednog društva, sistematski pokušavaju ostvariti „veliki ciljevi“ na način potpuno neprimjeren datim uslovima.¹ Takvo savremeno doba terorizma sa sobom nosi mnoštvo fenomena, no posebno se zanimljivim čini uključivanje žena u terorističke akcije.

Kada govorimo o teroristima, najčešće mislimo na muškarce. Ipak, svjedoci smo kako se u svijetu terorizma već značajan vremenski period pojavio i novi trend, a to je trend žene samoubice. Uključenosti žena u terorističke akcije značajno je doprinio i razvoj terorističke propagande na internetu. Iako je kod jednog broja žena motivacija za uključivanje u različite terorističke aktivnosti prvenstveno emocionalna (primjer čečenskih žena samoubica koje su vrlo često izdane od strane vlastite porodice), danas terorističke organizacije u svoje redove regrutuju prosječne žene kako ih bezbjednosne službe ne bi otkrile. Pojava žena teroristkinja svakako je označilo novo doba terorizma, s obzirom na to da su najpoznatije terorističke organizacije (kao što je npr. Al-Kaida) od svojih početaka ženama zamjerale nedovoljnu angažovanost u džihadu, a danas su upravo žene na nekim ključnim položajima u ovim terorističkim organizacijama.

NAJPOZNATIJE ŽENE TERORISTI

Kada je u pitanju uloga žena u terorističkim organizacijama, među istraživačima se javljaju različita mišljenja u vezi sa ulogom žena u terorističkim akcijama. Oduvijek se smatralo da je glavni zadatak žena koje su učestvovala u aktivnostima terorističkih organizacija bio da se staraju o muškarcima i djeci. Međutim, danas postoje brojni zabilježeni primjeri žena bombaša samoubica,² kao i žena snajperista. Mnoge žene su se pokazale kao uspješni regruteri, a naročito žene povratnici sa stranih ratišta, koje itekako mogu druge ohrabriti na činjenje terorističkih akata.

Statistika pokazuje da se učešće žena u terorističkim napadima u Evropi dramatično povećava. Tako je procenat učešća u 2014. godini iznosio

¹ Simeunović, D., *Teorije politike, Udruženje nauka i društvo*, Beograd, 2002. godine.

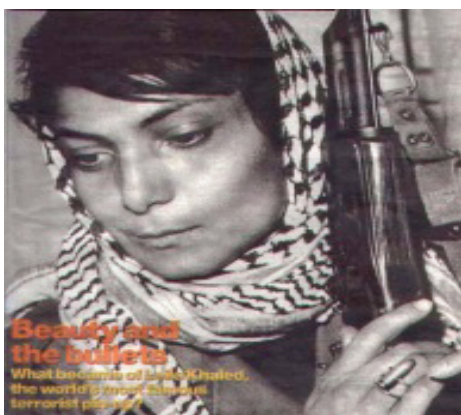
² OSCE / ODIHR (2005). *Female Suicide Terrorism - Consequences for Counter-terrorism*, BACKGROUND PAPER, ODIHR.GAL/35/05, 20 May 2005.

13%, u 2015. godini 5%, a u 2016. godini čak 22% žena.³ Žena, kao direktni učinilac terorističkog akta, ne smije se zanemariti, jer ovaj vid djelovanja terorističkih organizacija i djelovanja žena predstavlja drastičnu promjenu gdje se od žena kao najčešćih žrtava dolazi do žena kao izvršilaca nasilja. Navedeno je prethodni period već potvrdio.⁴

S tim u vezi, treba naglasiti da je u osnivačkom dokumentu Al Khansaa - ženska policijska jedinica Islamske države (ime dobila po pjesnikinji iz rane arapske kulture), ostavljena mogućnost da, u slučaju potreba, žene mogu provoditi džihad.⁵ Takođe, postoje tvrdnje da je oko 600 pripadnica ove jedinice u Raki učestvovalo u torturi zarobljenika.⁶

Leila Khaled

Jedan od najranijih primjera modernog međunarodnog terorizma kakav danas poznajemo, i prvi koji je zaokupio pažnju Zapada, jeste slučaj Palestinke *Leile Khaled* iz 1968. godine. Njen pol i zapanjujuća ljepota su je doveli do toga da postane jedna od najpoznatijih žena terorista ikad. Nakon uspješnog napada koji je izvela, ušla je u politiku Bliskog istoka i postala svima poznata.

Slika 1. Leila Khaled

³ Simcox, R. (2017). *European Islamist Plots and Attacks Since 2014—and How the U.S. Can Help Prevent Them*, The Heritage Foundation, BACKGROUNDER, No. 3236, August 1 2017, p. 3.

⁴ Vidjeti šire o ženama teroristima i njihovim djelima kroz bazu djela, u: Davis, J. (2017). *Women in modern terrorism, From Liberation Wars to Global Jihad and the Islamic State*, London, pp. 147-172.

⁵ Winter, C. (2015). *Women of the Islamic State: A Manifesto on Women by the al-Khansaa Brigade*, Quilliam Foundation, February 2015, p. 22.

⁶ Barrett, R. (2017). *Beyond the Caliphate: foreign fighters and the threat of returnees*. New York: The Soufan Center, p.23.

Kulturna fotografija *Leile Khaled*, koja ju je učinila simbolom palestinskog otpora i ženske snage, prikazuje žensku ljepotu izmiješanu sa nasiljem: puška koju drže krhke ruke, sjajna kosa obmotana velom, nježno lice koje odbija da te pogleda u oči, prsten na ruci koji mirno počiva na njenom domalom prstu da stopi predmet ženskog obožavanja sa metkom. Kako je izjavila, prsten je napravila od dijela ručne granate, i to od prve granate koju je iskoristila na obuci, tako što je namotala osigurač oko metka.⁷

Leila Khaled je međunarodni otmičar iz Narodnog fronta za oslobođenje Palestine, palestinski borac za slobodu koja je otela prvi avion 1969. godine nakon čega je postala internacionalna djevojka za oružane borbe. Zatim je izvršila plastičnu operaciju da bi to mogla učiniti opet. Hirurzi su napravili nekoliko promjena na njenom nosu i bradi. Izabrala je da ima operaciju bez opšte anestezije, jer, kao što je rekla u svojoj autobiografiji: „Imam cilj koji je uzvišeniji i plemenitiji od mene same, cilj kojemu bi svi privatni interesi i brige trebalo da budu podređeni“.⁸

Khaled potiče iz jednog sasvim drugačijeg vremena, vremena kada su otmice aviona bile političko oružje trenutka, kada su odanost, ekstremni rizik i žrtvovanje bili cijenjeni. Ona je djevojka oružane borbe, poput heroja, koja je pored vjere posjedovala i glamur. Ipak, osjećala je određeni prezir prema kolegama zapadnjačkim revolucionarima: „Smatramo da je veoma zanimljivo njihovo vjerovanje da stvaraju „revoluciju“ ako se skinu u javnosti, zauzmu zgradu univerziteta ili govore prostote birokratama“.⁹

Hirurzi su mislili da je *Khaled* sposobna da izvede svoju sljedeću otmicu, a da je ne otkriju, ovaj put otmicu aviona *El Aliz* iz Amsterdama. U Amsterdamu su je zaustavili izraelski policajci. Veoma temeljno su pretražili njene torbe, ali u njima nisu ništa našli. Granate su joj bile u džepovima. Usred ljeta, *Khaled* i *Patrick*¹⁰ su pokušali da zauzmu kokpit aviona. Zalupali su na vrata, a *Khaled* je izvukla osigurače zubima i naredila pilotu da ih pusti unutra. U avionu su bili naoružani čuvari koji su počeli pucati. Patrick je bio četiri puta pogoden u leđa. Ona je imala granate, pa nisu pucali u nju, nego ju je neko udario u potiljak i izgubila je svijest. Avion je sletio na *Heathrow* i *Khaled* je odvedena u *Ealing* u policijsku stanicu gdje je držana 28 dana, sve dok je tadašnji premijer *Edward Heath* nije oslobodio u zamjenu za zapadne taoce koje je držao Narodni front za oslobođenje Palestine.¹¹

⁷ Viner, K. (2001). *I made the ring from a bullet and the pin of a hand grenade*, The Guardian, 26. januar 2001. <https://www.theguardian.com/world/2001/jan/26/israel>

⁸ *Ibid.*

⁹ *Ibid.*

¹⁰ Patrick Arguello, iz Nikaragve, njen prijatelj, takođe pripadnik Narodnog fronta za oslobođenje Palestine, koji je učestvovao u ovoj otmici zajedno s njom.

¹¹ Viner, K. (2001). *op.cit.*

Preko noći je razbila milion i jedan tabu i uvela revoluciju u razmišljanje stotina ostalih ljutih žena širom svijeta. Prevazišla je patrijarhalna ograničenja arapskog društva gdje su žene tradicionalno potčinjene muževima, uzevši ulogu borca jednaku muškarcu, razvedeći se i ponovo se udajući, dobivši djecu u kasnim tridesetim i zanemarujući taštinu, dozvolila je rekonstrukciju lica iz viših razloga. U svakom slučaju, bilo joj je teško biti oboje, i žena i borac. Muškarci iz njene organizacije su prezirali pažnju koju je dobijala, dok su žene bile frustrirane, jer nikad nije govorila o ženama, samo o revoluciji. Od vremena otmica pa na ovamo, Khaled je živjela u Libanonu, Siriji i Jordanu, i podigla dva sina. Nastavila je svoj aktivizam, prvo kao borac, a zatim kao političarka, odnosno, član Palestinskog nacionalnog vijeća.

Ulrike Meinhof

Ulrike Meinhof se udala za *Klausa Rainera Röhl*a, izdavača ljevičarskih studentskih novina *Konkret*. Nakon nekoliko godina, *Ulrike* je postala urednica u tim novinama. *Klaus* i *Ulrike* su 1962. godine dobili djevojčice blizanke. Napustila je *Klausa* u kasnim šezdesetim i priključila se radikalnom krilu studentskog pokreta. Maja 1970. godine učestvovala je u oslobađanju *Andreasa Baadera*¹², stvorivši takozvani *Baader-Meinhof Gang* (grupa tako sebe nikad nije nazivala; sami su sebe nazivali Frakcija crvene armije).

Liberali i umjereni nikada ih nisu nazivali „bandom“, već su im se umjesto toga oprezno obraćali kao „grupi“. *Baader-Meinhof* banda je prestala da postoji 1972. kada su *Baader*, *Meinhof*, *Ensslin*, *Jan-Carl Raspe*, i *Holger Meins* (petočlana grupa) uhapšeni. Njihovo samoproglašeno ime za urbanu terorističku organizaciju Frakcija crvene armije su nastavile koristiti iduće generacije terorista koje su nastavile njihov rad nakon što su izvorne vođe uhapšene.

Iako dijelom nazvan po njoj, *Meinhof* nije, kao što se često pretpostavljalo bila jedna od vođa bande (*Baader* je sa djevojkom vodio grupu, dok su *Meinhof*, *Jan-Carl Raspe* i ostali predstavljali drugi red vodstva). Nakon oslobađanja *Baadera*, provela je dvije godine u bjekstvu, pljačkajući

¹² Andreas Baader je bio jedan od dvoje nosilaca imena Baader-Meinhof Gang. Maloljetnog delikventa, Baadera je prema ljevičarskom studentskom pokretu povuklo uzbuđenje, i potencijalno nasilje. Osuđen je 1968. za bombaški napad na prodavnicu u Frankfurtu, zajedno sa svojom djevojkom Gudrun Ensslin. Pobjegao je van nadležnosti policije u maju 1970. uz pomoć slavne novinarku Ulrike Meinhof, stvorivši pritom takozvanu „Baader-Meinhof bandu“. Baader je proveo iduće dvije godine u bjekstvu, pljačkajući banke i postavljajući bombe u zgrade. Zatvoren je zajedno sa Jan-Carlom Raspeom i Holgerom Meinsom tokom spektakularne pucnjave u Frankfurtu, 1. 6. 1972. Baader je proveo sljedeće četiri godine u zatvoru, osuđen po mnogim osnovama, uključujući ubistvo, na najdužem i najskupljem suđenju u njemačkoj historiji. Baader je ili ubijen ili je počinio samoubistvo u svojoj zatvorskoj ćeliji rano ujutro 18. oktobra 1977. godine.

banke i podmećući bombe u zgrade, prije nego što su je uhapsili 15. 6. 1972. godine. Tokom sljedeće četiri godine u zatvoru, *Meinhof* je postajala sve depresivnija. Objesila se u svojoj ćeliji 9. maja 1976. godine.¹³

Wafa Idris¹⁴

U januaru 2002. godine, *Wafa Idris* je izvršila samoubilački napad u Jerusalimu. Ubijen je jedan Izraelac i ranjeno stotinu ljudi. *Wafa Idris*, dvadesetsedmogodišnja Palestinka živjela je u Ramali i volontirala je kao medicinska sestra pružajući prvu pomoć ranjenim Palestincima u terenskim bolnicama. Bila je jedan od najposvećenijih volontera posljednjih godina svog života. Dolazila je svakog petka, jer je vrhunac pobuna bio tokom intifade nakon molitve. Kada bi se pobune dešavale i drugim danima tokom sedmice, volontirala bi i dva, tri dana zaredom.¹⁵

Bila je veoma misteriozna žena, aktivista pokreta *Fatah* i nije tradicionalno pokrivala glavu. Njeni poznanici su je opisivali kao prijateljski nastrojenu, otvorenu i brižnu mladu djevojku koja se voli zabavljati. Koristila je slobodno vrijeme da daje besplatne instrukcije iz jezika i matematike djeci u izbjegličkom kampu u Ramali. Brinula se o dosta palestinske djece koja su stradala u pobunama. Nekoliko puta su je ranili izraelski vojnici dok je bila na dužnosti kao medicinska sestra i nosila uniformu Crvenog krsta, a tri puta je bila ranjena i gumenim mecima.¹⁶

Wafa Idris je ostavila snažan utisak na ostale žene. Žene, jednostavno, prije nisu radile ono što je ona uradila, nego su radije ostavljale bombaške napade i pucnjavu muškarcima. Poslije nje, hiljade palestinskih žena zaklinjale su se da će krenuti njenim stopama. Ona je postala palestinski superheroj, a širom zemlje su se pojavili njeni poster. Postala je model koji će kasnije imitirati palestinske žene.¹⁷

Ayat al-Akhras

Ayat al-Akhras, osamnaestogodišnjakinja iz izbjegličkog kampa *Dehaisha* u blizini Vitlejema, izvela je samoubilački napad 29. marta 2002. godine u supermarketu u Jerusalimu pri čemu su ubijena dva izraelska civila, a dvadeset ih je ranjeno.¹⁸ U svijetu nije bilo čudno to što se ponovo dogodio

¹³ Mada su neki sumnjali u ovo zvanično objašnjenje i sumnjali su da je država naredila njeno ubistvo. <http://www.baader-meinhof.com/timeline/1972.html>;

¹⁴ Pierce, W. (2002). *The Martyrdom of Wafa Idris*, American Dissident Voices Broadcast of February 9, 2002.

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ http://www.israel-wat.com/pics4_eng.htm

¹⁸ <https://www.nytimes.com/2007/10/24/arts/television/24die.html>

teroristički akt (poslije Wafe Idris), nego je javnost bila šokirana tim što je taj akt izvršila djevojka koja je imala samo 18 godina (neki izvori navode da je čak bila i mlađa i da je imala samo 16 godina).¹⁹ Bomba joj je eksplodirala u ruci. Iznenađenje je bilo što se na snimcima vidjela tako mlada djevojka u marami sa kockicama.

Ayat Akharas je treća ženska samoubica iz Palestine, iako se nije uklapala u bilo kakav standardni opis jedne tipične samoubice. Ne samo da nije bila muškarac, nije uopšte bila previše religiozna, nije bila odvojena od porodice i, isto tako, nije bila povezana sa nekim radikalnim grupama. Niko je ne bi mogao opisati kao djevojku bez budućnosti. Bila je mlada, dobar učenik, bila je vjerna – spremna za udaju.

Elizabeth Taylor

Robyn Hutchinson, poznatija pod pseudonimom „*Elizabeth Taylor* džihada“ koji joj je dodijelila Centralna obavještajna agencija Sjedinjenih Američkih Država – CIA, bijela je Australijanka preobraćena na islam koja je, zahvaljujući sklapanju brojnih brakova, ušla u džihadističku elitu.²⁰ Rođena je u gradu *Mudgee*, u australijskoj porodici srednje klase. U mladosti je pohađala hrišćanske škole. Od hrišćanske vjere ju je odmaknulo pridruživanje hipi pokretu što je rezultiralo njenim preseljenjem na Bali i preobraćenju na islam kada je uzela ime *Rabiah* koje je označavalo uzvišenu sufijsku ženu u srednjovjekovnom islamu. Radila je kao profesorica engleskog jezika u Džakarti, gdje se i udala za mladog Javanca. On je napušta neposredno nakon rođenja sina *Muhammeda* te se ona ponovo vraća u Australiju.

Na početku osamdesetih godina, pomirila se sa suprugom te odlazi ponovno u Indoneziju. Njeno shvatanje islama obilježila su dvojica propovjednika: *Abu Bakara Bashira* i *Abdullah Sungkar*. Konačni raskid sa suprugom objašnjava shvatanjem kako on nije „pravi Musliman“, jer nije praktični vjernik. *Robyn Hutchinson* se zatim udaje za indonezijskog vođu grupe odgovornog za napade u Baliju 2004. godine, *Jemaaha Islamiyaha*. Nakon njegove smrti, 1990. godine, ona odlazi u Avganistan i pridružuje se islamistima koji su raspoređeni duž pakistansko-afganistanske granice.

U tom razdoblju, volontira kao učiteljica za djecu izbjeglice i kao profesorica engleskog jezika za centralno rukovodstvo Al-Kaide. *Abu Valid*, vojni strateg Bin Ladena i vođa striktno struje te organizacije želi je učiniti svojom drugom ženom, na što ona i pristaje. *Rabiah Hutchinson* u to vrijeme živi u Avganistanu sa svojim mužem kojemu u međuvremenu rađa četvero djece.

¹⁹ <https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/schoolgirl-suicide-bomber-kills-two-in-supermarket-9153228.html>

²⁰ Neighbour, S. (2010). *The Mother of Mohammed: An Australian Woman's Extraordinary Journey into Jihad*. Pennsylvania, University of Pennsylvania Press.

Tih se godina nalazi u intimnom krugu vođe Al-Kaide i redovno komunicira s članovima Bin Ladenove porodice. Naredne četiri godine, *Rabiah Hutchinson* vodi sirotište za prihvat djece avganistanskih mudžahedina poginulih u borbi protiv Sovjeta. Situacija se mijenja nakon napada 11. septembra 2001. godine i početka rata između SAD i talibana. Bila je prisiljena sa svojih četvoro djece preći iransku granicu. Potom nalazi utočište u australskoj ambasadi u Teheranu, odakle je 2002. godine vraćaju u *Sydney*. Od tada je *Rabiah Hutchinson* jedna od najnadziranijih žena na svijetu. Boravi u kućnom pritvoru pod nadzorom australske tajne službe s dvojicom sinova u predgrađu *Sydney*. Australske vlasti su joj poništile putnu ispravu.²¹

Njenu životnu priču ispričala je *Sally Neighbour* u knjizi pod nazivom *Muhamedova majka*. Novinarica koja je s njom razgovarala opisuje je kao „tajanstvenu ženu prekrivenu velom s jakim australskim naglaskom i vatrenim škotskim temperamentom“. Tu su ženu službeno proglasili prijeljnom za nacionalnu bezbjednost Australije, iako nije direktno učestvovala u terorističkim operacijama. Ona je dokaz otpornosti džihadističkog pokreta koji je obilježio protekle dvije decenije.²²

Muriel Decauque

Prva zapadnjačka žena kamikaza je *Muriel Decauque* koja je rođena 1967. godine u blizini belgijskoga grada *Charleroi*. Njeni roditelji živjeli su skromno – otac je bio penzionisani radnik u metalurgiji, a majka medicinski radnik. Porodica je doživjela veliku tragediju kada je brat *Muriele Decauque* poginuo u nesreći na motoru u 24. godini života. Nakon što je ponavljala jedan razred u srednjoj školi *Fontainel'Eveque*, *Muriel Decauque* je upućena u strukovnu školu. Mladost provodi radeći u pekarama.

Njen prvi brak s Turčinom završio je brzo. Potom se udaje za Belgijca marokanskog porijekla *Issama Gorisa* s kojim odlazi da živi u Bruxellesu gdje se obraća na islam i mijenja ime u *Myriam*. Ubrzo ostaje bez posla pa je suprug odvodi u Maroko gdje *Muriel Decauque* provodi tri godine uživajući u lagodnom životu. Nakon povratka u *Bruxelles*, znatno se promijenila. Odaje se radikalnoj vjerskoj praksi i time se izolira od porodice i najbližih prijatelja. U tom periodu saznaje i da ne može imati djecu. Preko Sirije uspijeva ući u Irak gdje završava na pripremama kod Al-Kaide i dobrovoljno se javlja za izvršenje samoubilačkog napada na Amerikance u okolini *Baakube*.

Napad je izvršen 9. novembra 2005. godine. *Muriel Decauque* je aktivirala automobil bombu koji je bio pun eksploziva i to baš u trenutku kad

²¹ Guidere, M. (2012). *Novi teroristi*, Zagreb, Alfa.

²² Ibid, str. 132-133.

su prolazile američko-iračke patrole te tako postaje prva žena kamikaza u belgijskoj historiji.²³

Jihad Jane

Amerikanka *Colleen Renee LaRose* rođena je 1963. godine u *Michiganiu*, a odrasla je u Teksasu. Napustila je srednju školu i udala se sa samo 16 godina. Nakon osam godina braka, razvodi se od *Sheldona Barnuma*. Potom je uslijedio brak s *Rodolfom Cavazosom* s kojim provodi deset godina i razvodi se 1998. godine. U *Philadelphiju* se seli 2004. godine s partnerom *Kurtom Gormanom*.

U tom period, *Colleen Renee LaRose* se preobraća na islam i uzima ime *Fatima LaRose*. Pod utiskom izraelsko-palestinskih sukoba, *Fatima LaRose* 2006. godine na *MySpace* profilu objavljuje slike patnje palestinskog naroda uz poruke: „Palestina, mi smo uz tebe“ ili „Ja podržavam Gazu“.

Godine 2007, *Fatima LaRose* ide i korak dalje. Na društvenoj mreži *Dailymotion* objavljuje videosnimak koji prikazuje napade na američke jedinice u Iraku. Sljedeće godine pod pseudonimom *Jihad Jane* objavljuje na Youtube komentare poput: „Toliko bih željela da mogu učiniti bilo što da pomognem smanjiti patnju Muslimana“. Njena želja nije prošla nezapaženo.

Preko svojih kontakata, u martu 2009. godine dobija zadatak da ode u Švedsku, pronade karikaturistu *Larsa Vilksa* koji je nacrtao Muhameda sa psećim obilježjima te da ga ubije. U junu iste godine, šalje poruku svom glavnom kontaktu, govoreći kako će za nju biti „čast i veliko zadovoljstvo umrijeti ili ga ubiti“ te navodi kako je blizu cilja. Vlasti konačno imaju čvrst dokaz kako *Jihad Jane* pomaže terorističkim organizacijama te je hapse 16. oktobra 2009. godine na aerodromu u *Philadelphiji*.

Guidere naglašava kako je upravo pojačan nadzor bezbjednosnih službi prisilio terorističke organizacije da u svoje redove regrutuju prosječne i motivisane žene koje su sposobne djelovati samostalno i proći nezapaženo u zapadnjačkom sistemu. „Ukratko, žene se u posljednjih nekoliko godina sve češće pojavljuju na ključnim položajima u međunarodnom terorizmu. Taj se fenomen razvija otprilike simultano s nastankom Al-Kaide u Iraku pod vodstvom Zarkawija koji je ženama otvorio vrata za ulazak u džihadističke organizacije. Iako su slučajevi poput *Jihad Jane* i dalje na Zapadu prilično rijetki, u svijetu postoji čitava vojska preobraćenih simpatizerki, fundamentalističkih učiteljica, prevodilaca i fundamentalističkih regruterki koje pristupaju džihadu i aktivno podržavaju „sveti rat“.

²³ Ibidem.

MOTIVI ŽENA ZA UČEŠĆE U TERORISTIČKIM ORGANIZACIJAMA

Većina savremene literature, s ciljem iznalaženja adekvatnih strategija i politika suprotstavljanja terorizmu, upravo pokušava da pronađe odgovor na pitanje: Kako žene postaju dio terorizma?²⁴ U vezi sa navedenim pitanjem, postoje dvije vrste povezanih odgovora.

Prva vrsta odgovora se tiče grupe, odnosno, odluke grupe da uključe žene u terorističku organizaciju. Terorističke grupe koriste žene u svojim organizacijama na taktičkim i strateškim položajima. Dok je uloga žena na taktičkom nivou kao izvršilaca terorističkih akata jasna i već viđena (palestinske terorističke grupe), strateški razlog za uključivanje žena jeste ponajprije želja za medijskom pažnjom i poruka drugim organizacijama o njihovoj ozbiljnosti (Hezbollah je, na primjer, jedina grupa koja ne koristi žene za izvršenje terorističkih napada). Uključujući žene u više položaje, dugoročno se osigurava baza za regrutovanje, kao i baza za podršku. Međutim, uključivanje žena u organizacionu i upravljačku strukturu umnogome zavisi od društva u kojem teroristička organizacija funkcioniše, odnosno, od njegove otvorenosti i prihvatanja žena uopšte.²⁵

Druga grupa odgovora se tiče procesa radikalizacije žena i njihove motivacije za uključenjem u terorističke organizacije. U vezi sa navedenim, treba naglasiti da još uvijek ne postoji jedna sveobuhvatna i prihvatljiva teorija o procesu radikalizacije uopšte. Radikalizacija je, u suštini, krajnje individualan proces, ali, takođe, u sebi sadrži mnogo grupnih elemenata bez obzira da li su članovi grupe na bliskom geografskom području ili ne. S tim u vezi, u opisima procesa radikalizacije bitno je analizirati unutrašnje i spoljašnje pojedinačne i grupne faktore koji dovode do radikalizacije, a među kojima su siromaštvo, neobrazovanost, socijalna isključenost; zatim sagledati status: neudate, razvedene i udovice; potom ukazati na pojedine različitosti u načinima radikalizacije muškaraca i žena, kao i na motivaciju žena za uključivanjem u terorističke aktivnosti te imati u vidu i fenomen žena kao samostalnih aktera na terorističkoj sceni.²⁶

Tako, na primjer, teroristička organizacija Al-Kaida od svojih je početaka ženama prigovarala nedovoljnu angažovanost u džihadu. Kako navodi Guidere, u *Poslanici ženama* iz Regrutacijskog priručnika Al-Kaide, jasno je vidljivo kako se od njih očekuje moralna i psihološka podrška: „Ne

²⁴ Za razumijevanje motiva vidjeti jednu od prvih opsežnih studija na ovu temu: Hudson, R. A. (1999). *The sociology and psychology of terrorism: who becomes a terrorist and why?* Washington, Library of Congress.

²⁵ Davis, J. (2017). *Women in modern terrorism, From Liberation Wars to Global Jihad and the Islamic State*, London, pp. 137-141.

²⁶ Ibidem.

želimo da ideš na bojno polje, kako bismo te poštedjeli svakog poniženja i pobune; samo želimo da slijediš primjer žena iz davnina potičući na džihad, pripremajući muškarce za borbu, pokazujući strpljivost na tom putu i želju za sudjelovanjem u borbi na svaki način, a radi donošenja pobjede islamu.“²⁷

Guidere kao motivaciju žena teroristkinja navodi njihovu želju za postizanjem statusa „žene mučenika“ koji će im kod Muslimana osigurati slavu. Upozorava i kako neke među njima bez straha učestvuju u terorističkim napadima u ulozi koja se traži od njih. „Iz slučajeva koje smo proučili, jasno je vidljivo da su te žene samotnjakinje u potrazi za apsolutnom ljubavi koja će dati smisao njihovom životu. Bile one udovice, razdvojene ili razvedene od svojih muževa, usamljenost ih često prisiljava na neočekivane žrtve. One ne žive nužno same, niti u potpunoj izolaciji od društva. Svoju usamljenost često proživljavaju iznutra, što ih može odvesti u raznim nepredviđenim smjerovima, pa tako i u smjeru sektaštva ili terorizma“.²⁸

U svojoj knjizi *Alahove nevjeste*, Juzik je sve žene samoubice podijelila u dvije grupe: nesretnice i nevjeste. Ono što im je zajedničko jest prvi korak – izolacija od porodice i vrlo izvjestan kraj – samoubistvo. Juzik *nesretnicu* opisuje najčešće kao udovicu, između 30 i 40 godina. Radi se o ženi koja je bez djece ili je djecu izgubila u ratu. Nevjesta je djevojka u dobi između 17 i 25 godina, odgajana u takvoj porodici gdje je poučena kultu poslušnosti muškarcu. Na prvi pogled je simpatična i poslušna.²⁹

Ženama koje učestvuju u „svetom ratu“ uloge se dodjeljuju u zavisnosti od njihovog obrazovanja. U većini slučajeva, terorističke organizacije žene koriste za komunikaciju, prevođenje i pripremu islamističke propagande. Iako je više od polovine žena teroristkinja muslimanskog porijekla, zabilježeni su i primjeri učestvovanja žena sa Zapada u planiranju i izvršavanju terorističkih akcija.

POVRATAK STRANIH TERORISTIČKIH BORACA IZ TZV. ISLAMSKJE DRŽAVE IRAKA I LEVANTA (ISIL), SA OSVRTOM NA ŽENE

Prema statističkim podacima, između 30.000 i 42.000 stranih boraca terorista iz 120 zemalja svijeta putovalo je u Irak i Siriju da bi se borilo na strani Islamske države Iraka i Levanta (ISIL). Regionalno posmatrajući, najviše ih je sa prostora bivših republika Sovjetskog Saveza – oko 8.000 hiljada, zatim sa Bliskog istoka oko 7.000 hiljada, iz zemalja Zapadne Evrope preko 5.000

²⁷ Guidere, M. (2012). *Novi teroristi*, Zagreb, Alfa, str. 126.

²⁸ Guidere, M. *Novi teroristi*, Alfa, Zagreb, 2012, str. 128.

²⁹ Juzik, J. (2007). *Alahove nevjeste*, Fraktura, Zaprešić.

hiljada, među kojima više od 700 žena.³⁰ Prema posljednjim procjenama Komiteta za sprečavanje terorizma, Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija i Kancelarije evropske policije – Europol, iz zemalja Zapadnog Balkana, u periodu od 2011. do 2016. godine je oko 845 stranih terorističkih boraca otputovalo kako bi se pridružili oružanom sukobu na strani ISIL-a.³¹

Prema procjeni Biroa za sprečavanje terorizma i prevenciju nasilnog ekstremizma Stejt Departmenta, koja je objavljena u julu 2017. godine, broj građana iz BiH koji su putovali u Siriju i Irak radi podrške ISIL-u i drugim terorističkim grupama, procjenjuje se na preko 300 ljudi.³²

Prema posljednjim dostupnim istraživanjima kod nas,³³ koja su rađena na osnovu uvida u policijske evidencije i otvorene izvore te u odnosu na mogućnost utvrđivanja pojedinačnih identiteta, ukupno je 172 muškaraca, 58 žena i 57 djece koji su (najvjerovatnije) od kraja 2012. do kraja 2017. godine putovali u Siriju i Irak iz Bosne i Hercegovine, kao i iz dijaspore. Prosječne godine starosti stranih terorističkih boraca muškaraca iz zemalja Zapadnog Balkana je 31 godina, dok je za žene koje ih prate prosječan broj godina starosti 30. Kada gledamo uporedno sa zemljama Evrope, više žena je pratilo muškarce borce teroriste iz zemalja Zapadnog Balkana. Tako je, na primjer, 58 žena ili oko 30% od ukupnog broja boraca na stranim ratištima iz Bosne i Hercegovine; 48 žena ili oko 20% od ukupnog broja boraca na stranim ratištima sa područja Kosova.³⁴

³⁰ Barrett, R. (2017). *Beyond the Caliphate: foreign fighters and the threat of returnees*. New York: The Soufan Center, p.11.

³¹ Vidjeti: EUROPOL (2017). *TE SAT - European union terrorism situation and trend report 2017*. The Hague, pp. 31–32.

³² Vidjeti: United States Department of State (2017). *Country Reports on Terrorism 2016*. Bureau of Counterterrorism and Countering Violent Extremism's, pp. 106–108.

³³ Prema procjenama Državne agencije za istrage i zaštitu BiH (SIPA), iz novembra 2015. godine, od početka izbijanja sukoba u Siriji i Iraku na ratištima se nalazilo između 150 i 200 BiH državljana, dok ih je 80 učestvovalo u oružanim sukobima.

Vidjeti: <http://www.sipa.gov.ba/assets/photos/press/1447660895-u-siriji-na-strani-is-a-poginulo-30-bhmladi%C4%87a.pdf>. Pristup maj 2017. godine.

³⁴ Vidjeti: Azinović, V., Bećirević, E. (2017). *A Waiting Game: Assessing and Responding to the Threat from Returning Foreign Fighters in the Western Balkans*, Sarajevo, Regional Cooperation Council, pp.22-33; Azinović, V., Jusić, M. (2016). *Novi zov rata u Siriji i bosanskohercegovački kontingent stranih boraca*. Sarajevo, str. 12–13. Autori dalje navode: Najveći dio ovih osoba (94%) imao je ranije registrovana prebivališta u Federaciji Bosne i Hercegovine, dok ih je oko 4% živjelo u Republici Srpskoj i oko 1% u Brčko distriktu. Najviše ih je živjelo u Tuzlanskom, Zeničko-dobojskom i Sarajevskom kantonu. Što se tiče prostornog rasporeda lokacija iz kojih se u Federaciji Bosne i Hercegovine od 2012. do 2015. najviše odlazilo u Siriju i Irak, procjenjuje se da se baza iz koje se vrbuju strani ratnici postupno, ali sve više, širi iz već tradicionalnih i izolovanih selefjskih enklava u Gornjoj Maoči, Ošvama, Dubnici ili Liješici na veće gradove Federacije BiH. Više od petine ove zajednice dolazi iz bosanskohercegovačke dijaspore, najviše iz Austrije i Njemačke. Proces radikalizacije i vrbovanja obično se odvija u privatnosti domova i u alternativnim strukturama u kojima se obavlja vjerska aktivnost. Neke od ovih „ilegalnih” ili „paralelnih” mikrozajednica („paradžemata” ili „paramesdžida”) smatraju se centrima ideološke radikalizacije i vrbovanja za iseljenja u Siriju i Irak.

Prema *Barrettu Richardu*, od 2015. godine je uočeno povećanje broja stranih žena i djece koji su putovali u Islamsku državu, kao i djece koja su tamo rođena. Primjeri žena i djece u ISIL-u u odnosu na ukupan broj odlazaka iz pojedinih zemalja je prikazan u Tabeli 1.

Država	Ukupno	Žene	Djeca
Australija	165	~25	70
Austrija	<300	17	40
Belgija	~528	~85	~118
Bosna i Hercegovina	148	60	81
Evropska unija	~4,000	~680	
Francuska	1,910	~320	460
Kanada	~185	~35	
Njemačka	~900	~190	56
Indonezija	~600	113	
Italija	110	6	
Kazahstan	~500	>200	
Kirgistan	~500		130
Kosovo	~300	44	27
Malezija	91	12	17
Maroko	1,623	~275	
Holandija	280	>90	>90
Rusija	3,417		>350
Španija	204	21	
Švedska	267	~70	45
Švajcarska	~70	7	
Tunis	~3,000	~100	
Ujedinjeno Kraljevstvo	~850	>100	50

Tabela 1. Strane žene i djeca u ISIL-u³⁵

Procjene iz jula 2017. godine, respektabilnih domaćih i međunarodnih institucija, ukazuju da se do sada oko 5.600 osoba vratilo iz ISIL-a u 33 različite zemlje svijeta. U zemlje Zapadnog Balkana se do kraja 2016. godine vratilo oko 250 ljudi. Od tog broja, istraživanja pokazuju da se u Bosnu i Hercegovinu do kraja 2016. godine vratilo 56 ljudi, dok ih je oko 70 poginulo³⁶, a da je u Siriji i Iraku ostalo još oko 170 ljudi uključujući 48 žena i više od 46 djece³⁷.

Od završetka rata do danas, u Bosni i Hercegovini je izvršeno nekoliko terorističkih napada, i to: napad na policijsku stanicu u Bugojnu 2010. godine, napad na Američku ambasadu u Sarajevu 2011. godine, napad na policijsku stanicu u Zvorniku 2015. godine i napad na vojnike u Sarajevu 2015. godine.³⁸

³⁵ Izvor svakog navedenog podataka vidi u: Barrett, R. (2017), *op. cit.*, p. 24-25.

³⁶ Azinović, V., (ed.). (2017). *Between salvation and terror: radicalization and the foreign fighter phenomenon in the Western Balkans*, Sarajevo, The Atlantic Initiative, p.10.

³⁷ Metodieva, A. (2018). *Balkan Foreign Fighters Are Coming Back: What Should Be Done?*, STRATPOL, Policy Paper, p. 5

³⁸ Vidjeti: National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (2016).

Kao direktni izvršioци terorističkih akata u Bosni i Hercegovini, nisu bile žene.

Međutim, prijetnje koje sa sobom donose strani borci teroristi, uključujući i žene povratnike, za zemlje u koje se vraćaju su mnogobrojne, ali uglavnom se svode na sljedeće: opasnost od direktnog izvršenja terorističkih akata; jačanje i zauzimanje uloge u planiranju izvršenja terorističkih akata; kreiranje novih i jačanje postojećih terorističkih grupa, kao i radikalizacija i regrutovanje u terorističke mreže i organizacije. Poseban problem predstavljaju upravo žene i djeca povratnici, jer države još uvijek nisu uspostavile posebne programe kojima bi se omogućila reintegracija ovih kategorija povratnika sa stranih ratišta u društvo; svakako ukoliko je to uopšte i moguće. Odgovarajuća psihička pomoć, kao i društvena podrška, kroz različite mehanizme, daje posebnu važnost za mogućnost reintegracije.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Uloga žena u terorističkim organizacijama, a naročito u ISIL-u, sa stanovišta struke je posebno interesantna. Nikada do sada, ni u jednom periodu moderne istorije, nije toliko žena bilo uključeno u aktivnosti političkog nasilja, odnosno, terorizma, a posebno sa Zapada. Kao najveća podrška ISIL-u na društvenim medijima su upravo žene. One kroz svoje različite aktivnosti prenose poruke ISIL-a, one su lice i glas ISIL-a, žene djeluju kao regruteri i promoteri. Iako se radi većinom o istočnjačkim ženama, evidentno je kako ni zapadnjačke žene ne bi imale više moći ili izbora, jer razlike između polova postoje, nažalost, i u XXI vijeku.

Zahvaljujući internetu, teroristička propaganda (naročito islamističkog terorizma) u posljednje vrijeme je dostupna svim korisnicima te mreže. Širenje propagande internetom rezultiralo je regrutovanjem velikog broja žena koje najčešće traže osvetu za ubijene muževe, braću i ostale članove svoje porodice. Osim osvete, motiv je i slava.

Sada kada je početkom 2018. godine ISIL izgubio kontrolu nad većinom teritorije, još više je izražena prijetnja od povratka muškaraca i žena (između ostalih i u Bosnu i Hercegovinu) koji su se borili na strani ISIL-a. Tako se i u posljednjem TE SAT izvještaju Europolu, takođe, upozorava da povratak ovih boraca, sa ratnim iskustvima, naročito u blizini etničkih i nacionalnih granica koji može predstavljati značajnu prijetnju za region.

Radi prevencije nasilnog radikalizma i ekstremizma te efikasnog sprečavanja terorizma u BiH, posebna pažnja treba da se posveti ženama i maloljetnicima koji su putovali u ISIL, kao i onima koji su privučeni od strane nasilnih ideologija, ali još uvijek nisu preduzeli korake da nekoga povrijede.

Temeljna važnost je pojačanje svijesti o postojanju i mogućnosti terorističke radikalizacije žena, kao i nasilne ekstremističke propagande i strategije regrutovanja usmjerene na žene i djevojke. Ključ je senzibilizacija roditelja, nastavnika, socijalnih radnika, policijskih službenika na prvoj liniji, kao i novinara i sudija o ovom pitanju. Takođe, pažnju treba posvetiti i raditi na prevenciji radikalizacije i širenja terorističke ideologije u zatvorima, kao i na podsticanju uključivanja cjelokupnih zajednica u rješavanju onih problema koje pogoduju radikalizaciji.

LITERATURA:

1. Azinović, V., (ed.). (2017). *Between salvation and terror: radicalization and the foreign fighter phenomenon in the Western Balkans*, Sarajevo, The Atlantic Initiative.
2. Azinović, V., Bećirević, E. (2017). *A Waiting Game: Assessing and Responding to the Threat from Returning Foreign Fighters in the Western Balkans*, Sarajevo, Regional Cooperation Council.
3. Azinović, V., Jusić, M. (2016). *Novi zov rata u Siriji i bosanskohercegovački kontingent stranih boraca*, Sarajevo.
4. Barrett, R. (2017). *Beyond the Caliphate: foreign fighters and the threat of returnees*, New York, The Soufan Center.
5. Davis, J. (2017). *Women in modern terrorism, From Liberation Wars to Global Jihad and the Islamic State*, London.
6. EUROPOL (2017). *TE SAT - European union terrorism situation and trend report 2017*. The Hague.
7. Guidere, M. (2012). *Novi teroristi*, Zagreb, Alfa.
8. Hudson, R. A. (1999). *The sociology and psychology of terrorism: who becomes a terrorist and why?* Washington, Library of Congress.
9. Juzik, J. (2007). *Alahove nevjeste*, Zaprešić, Fraktura.
10. Metodieva, A. (2018). *Balkan Foreign Fighters Are Coming Back: What Should Be Done?*, STRATPOL, Policy Paper.
11. National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (2016). *Global Terrorism Database - Data file Bosnia and Hercegovina*. START.
12. Neighbour, S. (2010). *The Mother of Mohammed: An Australian Woman's Extraordinary Journey into Jihad*. Pennsylvania, University of Pennsylvania Press.
13. OSCE / ODIHR (2005). *Female Suicide Terrorism - Consequences for Counter-terrorism*, BACKGROUND PAPER, ODIHR.GAL/35/05, 20 May 2005.

14. Simcox, R. (2017). *European Islamist Plots and Attacks Since 2014—and How the U.S. Can Help Prevent Them*, The Heritage Foundation, BACKGROUNDER, No. 3236, August 2017.
15. United States Department of State (2017). *Country Reports on Terrorism 2016*. Bureau of Counterterrorism and Countering Violent Extremism's.
16. Viner, K. (2001). *I made the ring from a bullet and the pin of a hand grenade*, The Guardian, 26. januar 2001. Pierce, W. (2002). *The Martyrdom of Wafa Idris*, American Dissident Voices Broadcast of February 9 2002.
17. Winter, C, (2015). *Women of the Islamic State: A Manifesto on Women by the al-Khansaa Brigade*, Quilliam Foundation, February 2015.
18. <https://www.theguardian.com/world/2001/jan/26/israel>
19. <http://www.baader-meinhof.com/timeline/1972.html>
20. http://www.israel-wat.com/pics4_eng.htm
21. <https://www.nytimes.com/2007/10/24/arts/television/24die.html>
22. <https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/schoolgirl-suicide-bomber-kills-two-in-supermarket-9153228.html>
23. <https://www.start.umd.edu/gtd>
24. <http://www.sipa.gov.ba/assets/photos/press/1447660895-u-siriji-na-strani-is-a-poginulo-30-bhmladi%C4%87a.pdf>

A PHENOMENON OF CONTEMPORARY TERRORISM – PARTICIPATION OF WOMEN IN TERRORIST ACTIVITIES

Assistant Professor Nikolina Grbić Pavlović, PhD

Ministry of Interior of Republika Srpska

e-mail: nikolinagrbić@blic.net

Abstrakt: The contemporary era of terrorism brings a lot of phenomena. One of them, which is also the subject of the interest of the author of this paper, is the participation of women in terrorist activities. As violent extremism and terrorist radicalization are still often considered as a male problem, therefore the issue of terrorist radicalization of women is subject to prejudices and misconceptions. Namely, women are generally not considered as potential terrorists. However, contemporary researches and recent events revealed that women should not be considered as less dangerous than men, nor more prone to peace, dialogue, nonviolence and cooperation. In fact the image of a “peaceful woman” has been abused by various terrorist organizations. The paper will explore the terrorist actions of the most famous terrorist women in the world, including the most common forms of terrorist acts perpetrated by them. In the paper will be also addressed the contemporary challenge of Western Balkan countries, including Bosnia and Herzegovina and return of significant number of foreign terrorist fighters from the so-called *Islamic States of Iraq and Levanta (ISIL)*, including a significant number of women and children among them.

Keywords: terrorism, women.

